

6. Гнізділова О. А. Зміст і напрями діяльності наукової школи професора Н. В. Гавриши / О. А. Гнізділова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – 2014. – № 40. – С. 268–274.
7. Гнізділова О. А. Наукові школи вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття: теорія, досвід, перспективи: монографія / О. А. Гнізділова // Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : Вид-во ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. – 388 с.
8. Дошкільна освіта в персоналіях (до ювілею професора К. Й. Щербакової). Наукове видання [упорядники О. Г. Брежнєва, Л. В. Макаренко]. – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2016. – 248 с.
9. Дошкільна освіта: історія і сьогодення: довідник / [упоряд. Л. В. Лохвицька]. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 208 с.
10. Саяпіна С. А. Публікації та дисертації вітчизняних авторів із питань виховання та навчання дітей дошкільного віку (1960 р.– початок ХХІ століття): бібліограф. покажчик / С. А. Саяпіна. – Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. – 281 с.
11. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник / І. Г. Улюкаєва. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. – 424 с.

Сулаєва Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА» У НЕФОРМАЛЬНИХ МИСТЕЦЬКИХ КОЛЕКТИВАХ

У статті схарактеризовані різні аспекти розвитку творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у неформальних мистецьких колективах вищих навчальних педагогічних закладів освіти. Обґрунтовано доцільність збагачення формальної освіти студентів педагогічних спеціальностей неформальною мистецькою освітою в межах творчої діяльності в постійно-діючих та тимчасових мистецьких об'єднаннях студентської молоді.

Формування молодого покоління нашої держави, здатного до сприймання, розуміння та збагачення духовної спадщини українського народу, починається з дошкільного віку. У цьому випадку саме вихователь дошкільного закладу стає першим професійним провідником дітей у світ прекрасного, національно-спрямованого, відповідного дитячому вікові мистецтва. Підготовка такого фахівця вимагає спрямування системи вищої педагогічної освіти на употужнення процесу розвитку креативних потенцій кожного студента, здатності його до творчої самореалізації та самовдосконалення в професійній діяльності. Одним із компонентів гармонійного розвитку майбутнього вихователя, що впливає на підвищення його творчого потенціалу, є участь студентів ВНЗ у неформальних мистецьких

колективах, де створюються всі умови для отримання неформальної мистецької освіти. У тісній взаємодії з формальною остання є важливим шляхом для вирішення актуальної проблеми сучасності – виховання високоморальної особистості шляхом наставництва, взаємодії, організованого культурного простору, який сприяє гармонізації дитячої душі, формуванню внутрішнього світу молодої людини.

Теоретичним підґрунтям для вивчення проблеми розвитку творчості майбутнього педагога є праці вітчизняних науковців І. Зязюна, М. Лещенко, О. Олексюк, Г. Падалки, С. Сисоєвої, О. Щолокової та інших. Ключовими працями з питань неформальної освіти в українському педагогічному просторі є дослідження В. Александрова, О. Асмолова, Т. Білобровко, С. Болтівець, Г. Буданової, В. Давидової, В. Лешер, С. Коваленко, С. Мирводи, Н. Ничкало, О. Огієнко, Н. Сулаєвої, А. Фоміної, Г. Шевченко, А. Щетініної, Є. Ямбур. Водночас посилення інтересу до творчого розвитку особистості, досягнення сучасної гуманітарної науки про людину як найвищу цінність не вичерпують всіх аспектів формування майбутнього вихователя, зокрема, недослідженими залишаються питання залучення студентів спеціальності «Дошкільна освіта» до неформальних мистецьких колективів з метою збагачення досвіду їхньої творчої діяльності.

Метою статті є висвітлення найбільш важливих аспектів творчого розвитку майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у неформальних мистецьких колективах, обґрунтування доцільності отримання неформальної мистецької освіти студентами педагогічних університетів.

Питання розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога виникає з перших днів навчання студента в університеті. Вибір молодою людиною професії педагога, як правило, визначається її особистісними якостями, зосібна, активністю, ініціативністю, певним рівнем креативності, що часто підкріплюється досягнення в різних видах мистецької чи громадської діяльності. Тому важливим складником діяльності викладацького складу вищого педагогічного закладу є підтримка таких студентів, згуртування навколо них інших, залучення всіх без винятку першокурсників до активного творчого студентського життя.

Запорукою до розв'язання питання творчого розвитку майбутнього вихователя може бути створення в університеті неформального соціокультурного середовища, в якому інтегруються різноманітні неформальні мистецькі об'єднання: постійно діючі (вокальні та хореографічні ансамблі, хори, гуртки декоративно-ужиткового мистецтва, літературні студії тощо) та тимчасові (об'єднання для виступів на конкурсах талантів першокурсників, фестивалях казок чи народних календарів, участі в студентських веснах, флешмобах тощо). Діяльність

студентів у таких колективах характеризується доповненням формальної освіти (яка традиційно надається в педагогічних університетах і є винятково важливою для підготовки фахівця) з неформальною мистецькою освітою (у системі професійної підготовки педагога вона є добровільною мистецькою діяльністю особистості, що здійснюється поза формальним навчанням у вищому педагогічному закладі освіти, реалізується здебільшого в художньо-творчих колективах і не супроводжується видачею диплома офіційного зразка) [4, с. 7].

Важливість отримання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів неформальної мистецької освіти визначається тим, що саме вона спрямована на:

- стимулювання творчої активності студента;
- гармонізацію його психоемоційного та фізичного стану;
- збереження неповторної індивідуальності кожної особистості;
- узагальнення життєвого досвіду, співвідношення його з системою цінностей, які історично склалися в державі та сьогоденному молодіжному середовищі;
- самостійну оцінку особистістю власних дій, подій, ситуацій та відповідну побудову взаємин із молодіжним оточенням;
- активне й діяльне засвоєння різних видів мистецтв, прогнозування можливостей їх використання в професійних ситуаціях;
- нове сприймання наукового знання з його тенденцією до різноманіття [4, с. 76].

Метою неформальної мистецької освіти в педагогічному університеті є задоволення соціокультурних і освітніх потреб особистості, розвиток здатності людини жити в сучасному соціумі зберігаючи індивідуальні особливості, проведення з користю та захопленням вільний час. Досягненню визначеної мети сприяє участь майбутнього фахівця в різноманітних самодіяльних творчих колективах: вокальному ансамблі чи хорі, танцювальному колективі, драматичному гуртку, літературній чи художній студії тощо.

Ефективність реалізації неформальної мистецької освіти у педагогічному закладі визначається її функціями, такими як: підвищення активності майбутнього фахівця; виховання почуття національної свідомості студента педагогічного університету; допомога в поглибленні знань, умінь і навичок для високорезультативної майбутньої професійної діяльності; залучення до молодіжної політики (молодіжні ради, молодіжні парламенти, студентське, університетське, міське, обласне, державне самоврядування); волонтерська робота тощо.

Фундамент для реалізації неформальної мистецької освіти закладений в системі навчально-виховної роботи в педагогічних університетах і на ньому успішно діяли високопрофесійні колективи

художньої самодіяльності, гуртки, секції, театри, групи, які сьогодні потерпають в силу різних об'єктивних та суб'єктивних причин. Діяльність таких мистецьких колективів ґрунтується на принципах свободи вибору освітньої діяльності, соціокультурної спрямованості, особистісно-діяльному характері освітнього процесу, гуманізмі, демократизмі, культуровідповідності, зв'язку з практикою, гнучких програм, розкладу і місця проведення тощо.

Індивідуально-особистісна основа діяльності майбутнього педагога, зокрема, вихователя дошкільного навчального закладу, в неформальних мистецьких колективах задовольняє потреби конкретної людини, використовуючи потенціал її вільного часу. Зміст цієї роботи визначається цілями морального, естетичного, громадянського, патріотичного, інтелектуального, духовного, правового та інших видів розвитку особистості, тобто завданнями формування високодуховних людей, здатних до збереження, збагачення та передачі майбутнім поколінням національних цінностей українського народу.

Взаємодія формальної та неформальної мистецької освіти в підготовці майбутнього вихователя збагатить рамки його професійної готовності, яка вирізнятиметься певними особливостями.

У формальній освіті традиційно відбуватиметься виховний вплив на особистість, у неформальній в свою чергу здійснюватиметься стимулювання процесів самовизначення, саморозвитку та самовиховання, основи яких закладаються у тій же формальній освіті. Зміст діяльності творчих колективів неформальної мистецької освіти (на відміну від формальних) не обмежується типовими програмами, отже з'являється можливість проводити заняття, які відповідають запитам сучасної молоді. Взаємодія формальної та неформальної мистецької освіти дає можливість гнучко реагувати на запити й потреби, які в молодих людей швидко змінюються й оволодівати саме тими знаннями й вміннями, які є актуальними в даний час, не чекаючи, доки відповідні теми з'являться в типових навчальних програмах. У неформальних творчих колективах простіше досягається атмосфера радості, довіри, взаємоповаги, взаєморозуміння, дружби за рахунок наявності спільних думок, уподобань, обдарувань. Окрім того, рівень творчої активності учасників неформальних мистецьких колективів у порівнянні з формальними може виявитися вищим, робота ефективнішою та результативнішою, що підвищить рівень готовності майбутніх вихователів дошкільних закладів до педагогічної взаємодії з дітьми. У процесі творчої діяльності в неформальних мистецьких колективах активізуються також важливі механізми соціалізації та виховання студента: емпатії (підсилить прагнення та можливість відчуття емоційного стану дитини), сублимації (навчиться переносити інстинктивний потяг, потребу, що не може бути задоволена, на активну

діяльність у творчій сфері), ідентифікації (студент зможе ототожнювати себе з певною групою суб'єктів – музичним, хореографічним, образотворчим, драматичним, літературним об'єднанням) тощо.

Важливим аспектом розвитку творчості майбутнього вихователя дошкільного закладу є розвиток здатності до художнього сприймання. Цей особливий вид внутрішньої діяльності «спрямований на цілісне осягнення мистецького твору як естетичної цінності, що супроводжується естетичними переживаннями та асоціативними уявленнями» [2, с. 131]. Лише вихователь, який вміє сприймати мистецький твір, здатний на практиці реалізувати творчий потенціал у формуванні дошкільника. На важливості художнього сприймання мистецького твору наголошували видатні психологи, мистецтвознавці, педагоги С. Гончаренко, А. Костюк, О. Лосєв, В. Максимов, О. Ростовський, О. Рудницька, адже без глибокого пізнання різних видів мистецтва не може відбуватися гармонійний розвиток особистості.

Вихідними критеріальними ознаками художнього сприймання є адекватність (об'єктивний критерій, який характеризує залежність сприймання від твору мистецтва) та індивідуальна неповторність особистості (суб'єктивний критерій, що відображає особливості внутрішньої перцептивної дії того, хто сприймає твір).

Адекватність сприймання проявляється у здатності людини зрозуміти, усвідомити і сприйняти художнє мислення автора. Проявом власної індивідуальності є вироблення свого ставлення до мистецького явища, що створює необхідні умови для розуміння мистецтва й забезпечує його існування як особливої форми суспільної свідомості та ефективного засобу творчого розвитку особистості.

Активізація художнього сприймання твору відбувається в період ознайомлення з ним, коли майбутній вихователь проникає у внутрішню семантику пісні, танцю, вистави, літературного твору. Для цього використовуються різноманітні засоби педагогічного впливу на студентів: темп мовлення і жести керівника колективу в ході розповіді про цінність даного твору, його перших виконавців, про образи та головних героїв; інтонуювання та виразність під час проспівування прикладів голосоведень у пісні чи показ рухів у танці. У результаті педагог намагається викликати перші емоційні відгуки, мотивувати творче сприймання та бажання учасників колективу виконувати запропонований твір, а також підсвідомо формує у майбутніх педагогів уміння презентувати найкращі мистецькі зразки.

У ході розучування партій, текстів чи рухів керівник збагачує досвід мистецької діяльності студентів, сприяє набуттю необхідних умінь і навичок виконання творів, формує початки музичної (хореографічної, драматичної) та загальної культури вихованців, розвиває їх творчий потенціал.

Важливим складником формування художнього сприймання є співвідношення змісту твору з ціннісними орієнтаціями, індивідуальними життєвим та художнім досвідом молодих співаків, танцюристів, художників, драматургів тощо. При виконанні учасниками неформального мистецького колективу добре засвоєного твору увага спрямовується на виведення на перший план художнього образу (за допомогою динамічних відтінків, темпу, ритму, хореографічного малюнку, емоційності тощо). На завершальному етапі удосконалення мистецької інтерпретації твору виконавці внутрішньо відчують його художню цінність та віддають всі свої творчі сили, знання, вміння та навички для того, щоб передати глядачеві всю його красу, неповторність, напруженість чи легкість.

У результаті художнього сприймання мистецького твору активізуються «уміння самопізнання реципієнтом власної духовної сутності, самотворення під впливом одержаних мистецьких вражень» [2, с. 113].

Художні образи, які «оживають» у свідомості учасників неформальних мистецьких колективів під час виконання творів впливають на формування їх життєвих установок, змінюють систему ставлення до навколишньої дійсності, розширюють і збагачують світоглядні позиції, формують особистісно художнього сприймання є необхідною умовою забезпечення ефективності гармонійного розвитку майбутнього вихователя дошкільного закладу засобами мистецтва, його підготовки до творчого усвідомлення, глибокого розуміння та передачі духовних цінностей молодому поколінню.

Існування неформальної мистецької освіти в педагогічному університеті сприяє створенню відповідного соціокультурного середовища, важливими компонентами якого є неформальні мистецькі колективи. У ефективності соціокультурного впливу на особистість переконують численні дослідження видатних науковців Ю. Вишневського, М. Єгорова, Л. Когана, В. Конєва, Ю. Мануйлова, Т. Матюхіної, Л. Михайлова, С. Шацького. У працях наголошується на важливості «активного педагогічного процесу», який відбувається в повсякденному житті людини в соціально-культурному оточенні.

Саме в ньому відбувається складний та багатогранний процес становлення не лише педагога-фахівця, але й діяльної, творчої, високоморальної особистості. Цього об'єктивно вимагає не тільки професійна спрямованість майбутніх вихователів дошкільних закладів, а й зміни, які відбуваються сьогодні у сфері освіти, культури й мистецтва.

Отже, важливою умовою розвитку творчих здібностей майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у системі професійної підготовки до педагогічної діяльності є поєднання формальної освіти та

неформальної мистецької освіти. Формальна професійна підготовка майбутніх вихователів є прагматично орієнтованою та передбачає формування чітко визначених необхідних фахівцеві професійних компетентностей. Неформальна мистецька освітня діяльність студентів гармонізує прагматично орієнтовану професійну підготовку та генетично закладену потребу в креативному розвитку особистості. Крім того, вона доповнює та збагачує освітній рівень студента, формує навички продуктивного (в контексті розвитку) проведення вільного часу. Тобто, неформальна мистецька освіта сприяє зростанню якості освітньої діяльності вищого навчального закладу, оскільки формує вміння забезпечувати духовний розвиток особистості, що набуває пріоритетного значення в умовах неперервного навчання.

Список використаних джерел:

1. *Отич О. М. Мистецтво у розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: комплекс навчально-методичного забезпечення викладання психолого-педагогічних дисциплін. Ч.2 / Олена Миколаївна Отич. – Полтава, 2006. – 150 с.*
2. *Рудницька О. П. Педагогіка загальна і мистецька : Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.*
3. *Сулаєва Н. В. Мистецько-освітні стратегії підготовки вчителів початкових класів : Навчально-методичний посібник / Н. В. Сулаєва. – Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, 2009. – 102 с.*
4. *Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Наталія Вікторівна Сулаєва. – К., 2014. – 591 с.*
5. *Сулаєва Н. В. Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти : монографія / Наталія Сулаєва. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. – 408 с.*

Загородня Л.П.

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті висвітлено питання підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю до забезпечення якості екологічної освіти в дошкільному навчальному закладі у процесі вивчення дисципліни «Технологія формування екологічної культури в дітей дошкільного віку». Здійснено аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми екологічної освіти і професійної підготовки вихователів. Закцентовано увагу на найбільш вагомих чинниках впливу на якість екологічної освіти дітей дошкільного віку.